

SU ÜRÜNLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

2008 YILI FAALİYETLERİ

Muharrem AKSUNGUR, SUMAE-Teknik Müdür Yard.

Enstitümüzün 2008 yılında yürütülen çalışmalarında; 4 proje sonuçlandırılmış ve raporları hazırlanmış, halen 16 farklı kurumsal destek (AB 7.Çerçeve, FAO, TÜBİTAK, TAGEM) sağlanan proje yürütülmektedir. Daha önceki yıllarda tamamlanan projelerle birlikte toplam 42 proje sonuçlandırılmıştır.

2008 yılında en önemli gelişme enstitümüzün 6 yıldır yayınladığı "Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Science" isimli bilimsel dergimizin SCI-Expandet listeye kabul edilmesi olmuştur.

Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu (SUMAE HAYDEK) kurulmuştur. Oluşturulan Etik Kurul Eylül 2008 tarihi itibarıyla Çevre Orman Bakanlığı ve Tarım Bakanlığında gerekli onayları almış ve ilk toplantısı ile birlikte faaliyete geçmiştir. Yerel etik kurul balıkçılık ve su ürünleri üretimi konularında diğer kurum ve kuruluşlara da hizmet verecektir.

30-31 ekim 2008 tarihlerinde Mersin Balığı Koruma Stratejisi ve Üretim konulu ulusal çalıştay Samsunda düzenlenmiştir. Kamu kurumları, Bakanlık temsilcileri, özel Sektör ve üniversite öğretim üyelerinden 100 kişinin üzerinde katılım sağlanmıştır. Çalıştayda üretim ve yetiştiriciliğin ülkemizde başlatılmasına yönelik olarak ulaşılan düzeyde elde edilen bilgi birikimi değerlendirilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanı Sayın M.Mehdi Eker'in Azerbaycan ziyareti sonrasında işbirliğini geliştirme amaçlı olarak talep edilen "Mersin Balığı Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi" proje şablonu hazırlanarak TÜGEM üzerinden sunulmuştur. Kabul edilen proje teklifi için Azeri heyeti 30-31 Ekim'de düzenlenen Mersin Balığı

Çalıştayına katılan ve enstitümüzü ziyaret eden heyetle ikili görüşmeler yürütülmüştür. Proje ayrıntıları öncesinde bakanlık heyeti Azerbaycan'ı ziyaret edecek ve Mersin Balıklarının Ticari olarak üretiminin ülkemizde başlatılması amacıyla proje protokolü hazırlanacaktır.

FAO tarafından desteklenen "Türkiye'deki mersin balığı popülasyonunun iyileştirilmesi habitat değerlendirmesi ve stok takviyesi" başlığındaki proje (TCP/TUR/3202 (D)) no ile 2008 yılında başlatılmıştır. Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), Trabzon Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü (SUMAE) işbirliğinde yürütülecek projede çevre koruma stratejisi geliştirilmesi yanında türün yetiştiricilik bilgilerinin ülkemizde alt yapısının oluşturulması hedeflenmektedir. Proje 466.000 ABD Doları destek sağlamıştır.

Proje yönetiminin Polonya Balıkçılık Araştırma Enstitüsünden Dr. Iwona Psuty'nin yaptığı Karadeniz ve Baltık Denizi Doğal Kalkan Balıkları Stokları Üzerine Kısıtlayıcı Faktörler (Factors Limiting Wild Turbot Populations In The Baltic And Black Seas-TURCOT) projesinin 6.2.2. "Management of Marine Environments" env. 2007.2.2.1.2. çağrı başlığında sunumu yapılmıştır. Proje ilk değerlendirme aşamasını geçmiştir. Revizyon istekleri sonrasında ikinci kabul aşaması için sunulmuştur. Konsorsiyumda Polonya'nın yanı sıra İsveç, Romanya, Bulgaristan ve Ukrayna'dan üniversite ve balıkçılık araştırma enstitüleri bulunmaktadır. 44 ay sürecek olan proje çalışmaları 7 iş paketi altında yürütülecektir. Projede revizyon öncesi enstitümüze ayrılan bütçe 370.000 euro olarak belirlenmiştir.

Norveç'ten Akvaplan-Niva firması (Patrick White, Senior Consultant) koordinatörlüğünde 11 Nisan 2008 tarihinde sunumu yapılan "Identification of Offshore Cage Sites and Appropriate Offshore Cage Technology for SMES" proje KOBİ desteklemeleri kapsamında (FP7-SME-2008-1) başlığında sunulan projeye partnerlik sağlanmıştır.

Avrupa Birliği 7. Çerçeve (FP7) kapsamında açılan Programme "Research

Potential” – Call ID “FP7-REGPOT-2008-1” çağrısına enstitümüzce hazırlanan “Improving The Scientific and Technological Research Capacity of Central Fisheries Research Institute on Environmentally Friendly Aquaculture” adlı proje sunumu sonrasında ilk değerlendirmede yeterli puanı alamamıştır. Proje revize edilerek 2009 çağrısında yeniden sunulacaktır.

Avrupa Birliği 7. Çerçeve (FP7) projeler için çağrılar izlenmiş Tüm Avrupa ülkelerinde Akuakültür eğitim ve araştırma çalışmalarının network bağlantısını amaçlayan “Improve Coordination and Programming of Research Activities Funded by National and Community Organisations in the Field of Aquaculture in the Mediterranean” başlığı altında yürütülecek AQUAMED projesi 2009–3 çağrı (Call: FP7-KBBE-2009-3) döneminde sunulmuştur. Projenin koordinatörlüğü Fransa Balıkçılık Araştırma Merkezi IFREMER tarafından yürütülecektir. Projeye enstitümüz kurumsal işbirliği olarak partnerlik sağlamış ve konsorsiyumda yer almıştır.

Avrupa Birliği 7. Çerçeve (FP7) projeler için bir başka proje işbirliği Romanya Balıkçılık Araştırma Merkezi “National Institute For Marine Research And Development–GRIGORE ANTIPA” başkanlığında sunulan “Improvement of the Scientific Background for Assuring Sustainable Development in the Black Sea Coastal – Pre-Feasibility Study” isimli proje çalışmasıdır. Proje Karadeniz kıyısı ülkelerin balıkçılık bilimsel çalışmalarında geçmişe yönelik veri tabanı oluşturulması ile sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlamaktadır.

DSİ Bölge Müdürlüğünün talebi üzerine Çoruh Nehri üzerine inşa edilen baraj göllerinin su ürünleri sektörel kullanımı ve çevresel izlemesi amacıyla KTÜ ve Rize Üniversitelerinin işbirliği ile bir 1007 projesi hazırlanmış ve Şubat 2008 döneminde sunulmuştur. “Aşağı Çoruh Havzası Baraj Göllerinde Ekolojik Temelli Balıkçılık Kaynak Yönetim Stratejileri

Geliştirilmesi” başlığında sunulan projenin, Hidroloji ve Su Kalitesi, Biyoçeşitlilik, Balıkçılık Yönetimi, Yetiştiricilik, Sosyo-Ekonomi iş paketleri altında yürütülmesi planlanmıştır. Proje hazırlık döneminde oluşturulan grup mail üzerinden yazışma yapılmış ve ortak görüşler alınmıştır.

Su Ürünleri Araştırma Programları Planlama ve Değerlendirme Grup Toplantısı, 25–28 Şubat 2008 tarihinde Antalya’da düzenlenmiştir. Koordinasyon konusunda çalışma yürütülmüştür.

AB alt yapı geliştirme ve mükemmeliyet merkezleri kurulması REGPOT proje destekleri kapsamında Enstitünün Yetiştiricilik kapasitesinin geliştirilmesi konusunda ve kapalıdevre sistemlerin kullanımı amaçlı bir proje CEFRASBIO kısa başlığı altında Mart 2008 döneminde sunulmuştur. Proje değerlendirmede yeterli puanı alamamış ve desteklenmemiştir. Yıl sonunda işbirliği sağlanan kurumlardan Stirling Üniversitesi ve CEFAS adına yapılan görüşmelerde bu projenin yeniden düzenlenerek yeni çağrı döneminde sunulmasına karar verilmiştir.

2008 yılı içerisinde beş kez komite toplantısı yapılmıştır. Toplantı gündemlerini projelerin gelişimi ve yürütülen çalışmaların değerlendirmesi olarak özetlemek mümkündür. 15.04.2008 tarihli Bölüm Başkanları toplantısında enstitü 2008 yılı ödeneğinde harcama planı çıkarılmıştır.

Bakanlığımız Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğünün 01.11.2007 tarih ve B.12.0.TUG.10.11/508-2-4551/17221 sayılı yazıları gereği ülkemizde ilk defa uygulanacak olan “Hareketli Sistemlerde Balık Yetiştiriciliği” kapsamında Denizsan Denizcilik Şirketine ait Yalova gemisi ve yetiştiricilik tesisinde izleme projesi başlatılmıştır. Proje finansmanı tamamen özel sektör desteğinde olacaktır. Protokol imzalanmış, mayıs ağustos ekim ve aralık aylarında saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

5 Mayıs’ta sonuçlanan TÜBİTAK 1001

proje sunumu döneminde “Gırgır ve Trol Balıkçılığının İzlenmesi” ve “Kalkan Balığında Triploid Bireylerde Büyüme Özelliklerinin Belirlenmesi” konularında iki proje sunumu yapılmıştır. Kalkan balığı konusundaki proje önerilen düzeltmeler sonrası ağustos döneminde tekrar sunulmuş ve kabul edilmiştir. Balıkçılık izleme projesi 1001 projelerin formatı gereği izleme projesi olduğu için destek alamamıştır.

Balıkçılık Yönetim Uygulamalarının Sosyo-ekonomik Etki Değerleme Analizleri başlıklı proje hazırlanarak TAGEM'e sunulmuştur. Araştırma grubunda ve Bilim Kurulunda yeterli görülen proje kabul edilmiştir. Çalışmalar 2009 yılında başlayacaktır.

Daha önce sunumu yapılan bazı 1007 Kamu Araştırma projeleri 2009 proje döneminde yeniden sunulmak üzere hazırlık yapılmaktadır. Ulusal Yetiştiricilik projesi 1007 formatında yeniden hazırlanmıştır. Enstitülerden sorumlu arkadaşların mail üzerinden görüşmeleri yapılmıştır. Antalya toplantısında görüşme olmadığı için sonra sunulmak üzere bekletilmektedir.

Yıl içerisinde diğer kurumlarla konsorsiyumlar oluşturularak ve işbirliği sağlanarak TÜBİTAK ve çeşitli uluslararası kurumlara sunulan proje teklifleri düzeltme ve değerlendirme yapılarak komitede görüşülmesi sağlanmıştır. Ayrıca son beş yıl içerisinde sonuçlanan bazı proje çalışmaları kitap halinde basılarak üniversite ve araştırma kurumlarının kütüphanelerine kayıt edilmek üzere dağıtımları yapılmıştır.

Integrated Coastal Management Proposal (EU DG FISH CALL) projesi: İspanya ve Portekiz balıkçılık enstitülerinin ortaklaşa sundukları ve akuakültürün çevre ilişkisi ile çeşitli kıyısız alanlarda ekolojik aktivitelerin izlenmesini konu alan proje çalışması için Enstitümüze ortaklık teklifi yapılmıştır. Proje 7. Çerçeve Programı 2. çağrılarını başlığında

sunulmuştur. Proje kapsamında Enstitümüzün ülkemizde düzenleyeceği uluslararası bir çalıştay “Workshop” finanse edilecektir. Daha önce partnerlik teklifi yapılan İspanyol GAIA firmasının kordinatörlüğünde EUREKA'ya sunulmak üzere hazırlanan "ACIMETRO" adlı projeninde Şubat 2009 tarihine kadar açık kalacak olan 7. Çerçeve Programı 3. çağrı döneminde sunulacağı bildirilmiştir.

Erasmus kapsamında Akuakültür, balıkçılık ve su kaynakları yönetimi konusunda network oluşturulması (Aquaculture, Fisheries and Aquatic Resource Management Thematic Network in Education & Training) AQUA-TNET projesinde 8. çalışma paketi olan araştırma konusunda projeye dahil olunmuştur. Çok katılımlı proje toplantılarına Enstitümüz adına Dr.Atilla ÖZDEMİR proje değerlendirme uzmanı olarak katılmaktadır. Proje AQUA-TNET-2 başlığında 2008-2011 döneminde uzatılmak üzere yeniden destek almıştır.

CORDIS Web sitesinin Ortak Arama sayfasına kayıt yaptırarak Enstitünün Partner Profili yayınlanmış ve Protection of Sturgeon Species adlı bir proje için ortak arama teklifi yayınlanmıştır. “Organic Aquaculture”; “Improved Culture Techniques for Turbot, *Psetta maxima*” “Recirculation Aquaculture Systems in Turkey” “Releasing Programme of Brown Trout Culture” başlıklarında profil yayınlanmıştır.

Yıl içerisinde çalışmaların yer aldığı 5 kitap baskısı yapılmış, teknik personel tarafından 26 yurtiçi 18 uluslar arası bilimsel yayın gerçekleştirilmiştir. Ayrıca enstitü çalışmalarının tanıtımı amacıyla Türkçe olarak basılan “YUNUS Araştırma Bülteni”nde 38 başlıkta makale yayınlanmıştır.

Enstitümüz kış döneminde 27 yaz döneminde 52 öğrenci staj yapmıştır. Stajlar için mayıs ayı sonuna kadar müracaatlar kabul edilmektedir. Okullara verilen kontenjan dışında müracaat alınmamaktadır.

Projelerin 2008 Yılındaki Gelişimleri Kısaca Özetlenmiştir

Karadeniz alabalığı sağımı özel sektör işletmeler ve enstitü tesislerinde tamamlanmıştır. Larvaların gelişimi ve ölçümleri devam etmektedir.

Pisi ve kalkan üretim sezonları öncesinde tüm tesis, su alım sistemleri ve kullanılan teçhizatlar dezenfekte edilerek çalışma başlatıldı. Pisi üretimi şubat 2008 döneminde tamamlanmıştır. Kalkanda ilk larvalar mayıs ayında çıkmıştır. Üretim döneminde planlanan denemelerin yanında daha önceki bilgilere dayanılarak yeni teknikler uygulanmaya başlanmıştır. Metamorfoz dönemi sonuna kadar yaşama oranları Pisi için %4-6 Kalkan balığı için %18 olmuştur.

Kalkan yavruları Antalyada yürütülen JICA destekli ticari boyda büyütme denemeleri için 8 bin adet Akdeniz SÜAE Enstitüsüne verilmiştir. Ayrıca özel sektör talepleri doğrultusunda Muğla'da bulunan bir işletmeye 50 bin yavru satışı yapılmıştır.

Ağ kafes yetiştiricilik işletmelerinin çevresel etkisi konusunda TÜBİTAK projesinde saha çalışmaları aylık periyotta devam etmektedir. Ordu-Perşembe, Trabzon-Yomra ve Rize merkezde bulunan işletmelerin örnekleme ve ölçümleri yürütülmektedir. Sekiz aylık veriler üzerinden ilk değerlendirmeler yapılmıştır. Ara raporlar TÜBİTAK'a sunulmaktadır.

Marmara sosyoekonomi projesinde işbirliği sağlayan kurumların katıldığı iki toplantıyla metot tartışılmış ve ön anketler uygulanmıştır. Saha çalışmaları için görev paylaşımı yapılmıştır. Sonbahar döneminde avcılık sezonu ile birlikte saha çalışmaları ve anket uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Gırgır Balıkçılığı izleme projesinde 2006-2007 2007-2008 av döneminde haftalık ölçümler tamamlanmıştır. 2008 yılı içinde mart

ayına kadar rutin haftalık çalışma yapılmasına rağmen, nisan ayı içerisinde sadece Abazya üzerinden avcılık yapıldığı için daha çok istavrit ölçümü yapılmıştır. Sezonlar itibarıyla verileri değerlendirilerek rapor haline getirilmektedir. 2008 sonbaharında Orta Karadeniz'de yoğunlaşan avcılık alınan örnekler üzerinde takip edilmektedir.

AB 6. Çerçeve kapsamında yürütülen "Sustainable Aquaculture Production Through the Use of Recirculation Systems (RAS)" başlıklı ve kısa adı "SUSTAINAQ" olan SSA Proje faaliyetleri olarak 2008 yılında Macaristan ve Romanya'da ara dönem toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ülkemiz çalışmaları konusunda sunum yapılmıştır. Proje faaliyetlerinin ülkemizdeki su ürünleri tesisleri ve kuluçkahaneler için gelişmiş tekniklerin ve yeni teknolojilerin uygulanmasına katkısı olacaktır.

Nisan başında Enstitümüzü ziyaret eden Mersin Balıkları Koruma Konseyi üyelerine projenin gelişmesi konusunda sunum yapıldı enstitü çalışmaları tanıtıldı. Rus bilim adamı Chebanov tarafından mersin anaçlarının cinsiyet olgunlukları kontrol edilmiştir. Ultrasonağrafi ile tespit edilen anaçlara (dişilerde gonat gelişim başlangıç aşamada, yalnızca erkek bireylerde) hormon uygulaması yapılarak ve kendi bireylerimizden ilk kez sağım gerçekleştirilmiştir. Dişi temini için elimizdeki anaçların kontrolleri yapılmış, uygun birey olmadığı için Giresun'da bulunan bazı balıklar satın alınmış ve Trabzon'a getirilmiştir. Yumurta elde edilmesine rağmen, inkübasyondan sonuç alınamamıştır. Bu dönem yapılan tecrübelerle göre çalışmalar sürdürülecektir.